

Максютов А.О.

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

e-mail: Andrei-maksytov@mail.ru

ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Туристсько-краєзнавча діяльність в Україні багата на традиції, плідні пошуки та відкриття. Знання рідного краю не просто збагачує і звеличує людину, воно служить своєрідним містком, що єднає покоління минулі з поколіннями прийдешніми. Поняття «краєзнавство» в різні часи мало різне значення. Видатний український педагог К. Ушинський уперше дав визначення краєзнавства як педагогічного поняття, виділивши в ньому суспільно-економічний, освітньо-виховний і методичний аспекти [6]. Він наповнив загальнонавчаний тоді термін «батьківщинознавство» загальнопедагогічним змістом. Саме у краєзнавстві К. Ушинський вбачав могутній засіб вивчення країни. Навчання географії на місцевому матеріалі дало поштовх до зародження батьківщинознавчого напрямку в географії, який став основою сучасного краєзнавства.

Втілення краєзнавчого принципу в життя тісно було пов'язано з ім'ям С. Русової, яка вважала, що прищепити дитині національні риси можна лише орієнтуючись на специфіку природи, географічне розташування, клімат, історію рідного краю [4]. Варто зауважити, що у визначенні власне терміна «краєзнавство» наріжним поняттям є слово «край». У енциклопедії українознавства краєзнавство тлумачиться так: «сукупність інформації про якусь країну з погляду географії, природи, історії, етнографії, народного господарства тощо» (тобто країнознавство), а також «це вивчення якоїсь невеликої території з вищеподаних поглядів, звичайно, місцевими силами»[2].

На нинішньому етапі розвитку туристсько-краєзнавчої діяльності, більшість вчених розглядають краєзнавство як комплексне, наукове і всебічне вивчення певної території (села, міста, області, краю); це популяризація і використання цього пізнання з метою наближення життя до науки; це засіб

навчання і виховання національно свідомих громадян Розвиток краєзнавства неможливий без туризму, туристичних походів і подорожей. Туризм – одне з найважливіших явищ сучасності, яке підпорядковується дії об'єктивних законів розвитку суспільства; це один із видів активного відпочинку, у якому поєднуються пізнавальні, спортивно-оздоровчі й культурно-розважальні цілі; це подорожі у вільний час, пов'язані з від'їздом за межі постійного місця проживання [5].

Туризм – це не тільки фізичний розвиток, бадьорість і працездатність, це відмінний засіб виховання у молоді цілеспрямованості, зібраності, прагнення до пізнання. Романтика пізнання – чи не найцінніша особливість туризму, за словами М. Крачила [1].

Екскурсії, прогулянки, туристичні походи, подорожі – важливий засіб формування та розширення світогляду молоді. Вони дають можливість краще пізнати історію та географію Батьківщини, пробуджують глибоку любов до природи. Вивчивши рідний край, оволодівши пошуково-дослідницькими навичками, здійснюючи свої «маленькі» відкриття, краєзнавці знайомляться із досвідом складних взаємовідносин природи і суспільства. Постійна робота розуму, душі і працелюбних рук, безперечно будуть приводити до самопізнання і самовизначення, а в кінцевому результаті – до морального становлення особистості, її громадської зрілості. Багатство змісту, різноманітні форми і методи краєзнавчо-туристичної роботи переконують нас у тому, що будь-який з краєзнавчих напрямів має необмежені можливості для ідейно-патріотичного, історико-інтернаціонального, естетичного, екологічного, фізичного виховання молоді.

Туристичні подорожі та екскурсії є великою школою життя для підростаючого покоління. Крім виховання високих моральних якостей та естетичних почуттів, вони розвивають спостережливість, уяву. Збагачуючи свій розум теорією і практикою пізнання дійсності, молодь пізнає життя у всій його різноманітності. Туристсько-краєзнавча робота дає багато нових вражень: студенти вчаться розкривати причинно-наслідкові зв'язки в природі, краще

усвідомлювати та розуміти окремі явища і закони природи. Екскурсії та походи по рідному краю є однією з найважливіших форм розширення та закріплення знань. Величезна значущість туристсько-краєзнавчої роботи полягає, насамперед, в тому, що через неї можна реалізувати один із головних принципів навчання і виховання – принцип єдності теорії і практики, зв'язку навчання з життям. Теоретичні знання, здобуті в аудиторії, під час походів та екскурсій, отримують практичне застосування (пошуки корисних копалин, вивчення ґрунтів, метеорологічні та гідрологічні спостереження, збирання лікарських та інших цінних дикорослих рослин, проведення різних меліоративних заходів тощо). Самостійне виконання практичних завдань сприяє систематизації та поглибленню вивченого матеріалу про рідний край.

У походах студенти привчаються до самообслуговування, виробляють потрібні в житті навички і вміння, допомагають один одному, раціонально організують і культурно проводять свій відпочинок, зміцнюють здоров'я, виховують силу волі, високі моральні якості. Екскурсії і туристичні походи відіграють важливу роль у формуванні колективу, виховують самостійність, підвищують відповідальність за доручену справу. У сформованому у походах колективі з високим моральним гарту слабкий стає сильнішим, боязкий – сміливішим, байдужий – чуйнішим, ледар не може уникнути праці. У згуртованому єдиною метою колективі, якою є туристична група, кожна особистість розкриває свої душевні якості, в них викристалізуються найкращі риси характеру [1,5].

Подорожуючи стежками рідного краю, людина долає численні перешкоди, виробляючи необхідні риси характеру, вчиться спостерігати, здійснювати свої маленькі відкриття, аналізуючи складні відносини між людиною і природою. Цей процес досить активно впливає на розвиток підростаючої особистості, її соціалізації, громадянської зрілості, фізичних якостей. У туризмі закладений могутній виховний потенціал. У туристичних походах складаються умови для близького контакту з природою, для її естетичного сприйняття, формування дбайливого ставлення до природних багатств, поняття сутності і

значення справи охорони природи. Безпосереднє знайомство з історією і культурою країни допомагає молодому поколінню зрозуміти й цінувати свою Батьківщину, її народ. У подорожі люди перебувають у колективі, у постійному контакті з іншими людьми, дуже часто в нестандартних умовах і обставинах. Усе це сприяє формуванню товариськості й колективізму, взаємодопомоги і чуйності до навколишнього, толерантності, вміння знаходити компроміс і досягати спільної думки, причому не утискуючи, а навпаки розвиваючи власну індивідуальність, особистісні якості й здібності. Туризм позитивно впливає на фізичний розвиток молоді.

Багатогранне і невичерпне, розмаїте життя рідного краю дає майбутньому учителеві невичерпне джерело наочного матеріалу для навчання і виховання підростаючого покоління. Це допомагає цікаво подавати новий матеріал, поєднуючи теорію з практикою.

Список використаних джерел

1. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм : навчальний посібник / М. П. Крачило. – К. : Вища школа, 1994. – 190 с.
2. Краєзнавство // Енциклопедія українознавства. – Париж ; Нью-Йорк, 1959. – Т. 3. – С. 1159.
3. Петранівський В. Л. Туристичне краєзнавство : навчальний посібник / В. Л. Петранівський, М. Й. Рутинський ; за ред. Ф. Д. Заставного. – К. : Знання, 2006. – 575 с.
4. Русова С. Вибрані педагогічні твори : У 2 кн. / Софія Русова. – Кн.1 ; за ред. Є. І. Коваленко. – К. : Либідь, 1997. – С. 83-85.
5. Тімець О. В. Краєзнавство і туризм : навчальний посібник-практикум / О.В. Тімець. – Умань : Візаві, 2005. – 104 с.
6. Ушинський К.Д. Теоретичні проблеми виховання і освіта. Вибрані пед.твори:У 2 т. / К.Д. Ушинський – К., 1983. – т.1. – С. 47.